

Espais urbans absents del centre històric de Reus a l'entorn de la Prioral

Com a monument emblemàtic de la ciutat de Reus, la Prioral ha estat objecte de diverses intervencions, prou conegudes en el context de la cultura arquitectònica contemporània, en la restauració del patrimoni arquitectònic i el remodelatge urbà dels centres històrics de les ciutats. A banda d'aquesta «arquitectura construïda», és interessant donar a conèixer «l'arquitectura absent» i les propostes d'intervencions en el seu entorn urbà pròxim no construïdes, «els espais urbans absents», per reconèixer uns valors i unes intencions que s'intueixen a través dels mitjans utilitzats per projectar-los. Cal tenir present que els projectes i el conjunt de gràfics i documents que els configuren no s'acaben en ells mateixos, ja que s'han d'entendre com un instrument per construir l'espai imaginat.

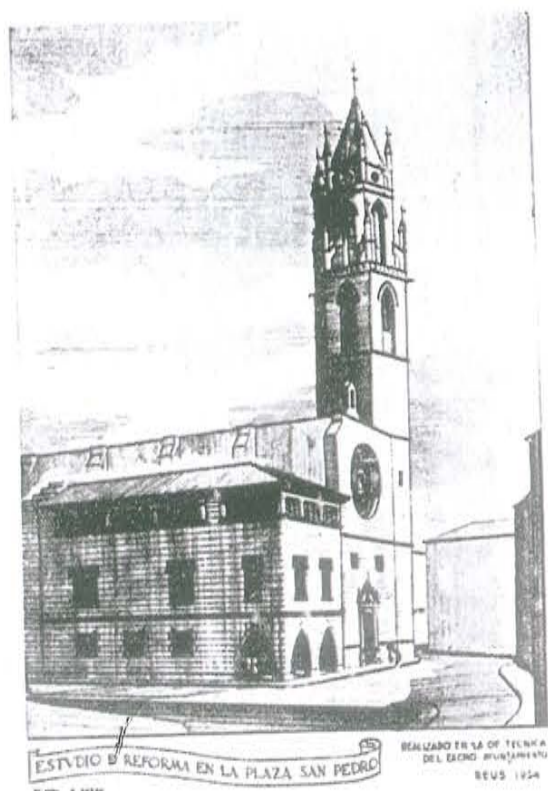
En l'àmbit de la recuperació del patrimoni del nostre país, cal destacar la tasca duta a terme pel Servei de Conservació i Catalogació de Monuments, el primer organisme d'aquest tipus a l'Estat espanyol, creat l'any 1914 per l'Institut d'Estudis Catalans segons l'encàrrec fet per la Diputació de Barcelona. Com que la Diputació de Barcelona formava part de la Mancomunitat de Catalunya, va estendre el seu àmbit d'actuació a tot Catalunya i va fer possible que l'arquitecte Jeroni Martorell Terrats, director del Servei des de 1915 fins a 1951, fes un bon nombre de projectes i obres en l'àmbit del patrimoni monumental del nostre país.

Va ser Martorell qui va redactar el primer alçament de plànols conegut del conjunt de la Prioral de Sant Pere de Reus, un projecte de restauració del Castell del Cambre adjacents i la proposta d'ordenació urbanística del seu entorn. Com que aquests projectes no es van dur a terme, la relectura d'aquestes «arquitectures i espais urbans absents» ens trameta una poètica suggeridora i una manera d'entendre la restauració del patrimoni arquitectònic i el remodelatge dels centres històrics de les ciutats.

La proposta de Martorell recupera la seqüència d'arcs diafragma a doble alçada del Castell del Cambre, amb l'enderroc de les estructures afegides d'època tardana, restaura la porta dovellada de la façana principal i construeix la nova façana lateral, que neix de la proposta de crear un nou espai urbà entre la plaça del Castell i el carrer Major. Aquesta proposta vol oferir noves perspectives per als principals edificis històrics de l'entorn i vol regular la mateixa plaça del Castell, amb una nova alineació, la prolongació dels edificis porticats fins al carrer Major i la creació d'una font monumental que articuli el nou espai urbà.

La conservació de la ciutat com a memòria històrica, la recuperació dels seus monuments i el foment de la sensibilitat col·lectiva per percebre l'harmonia i la bellesa de la vida urbana en tota la seva complexitat, amb la juxtaposició d'estructures al llarg del temps, són manifestacions dels plantejaments projectuals i teòrics de la proposta. Plantejaments que queden reflectits en la ressenya que la *Revista del Centre de Lectura* fa de l'acte, amb les paraules de Martorell en la presentació de la proposta, feta el 5 de maig de 1922 al teatre Bartrina d'aquesta entitat: «...les ciutats no són grans precisament per la quantitat d'habitants ni pel nombre d'edificis de què consten, sinó pels seus continguts de bellesa, pels seus monuments i antiguitats.»

L'any 1954, l'arquitecte municipal, Antoni Sardà i Moltó, redacta una nova proposta, més àmplia, del centre històric de Reus. Algunes de les seves parts es recullen i es porten a terme en plans urbanístics posteriors de la ciutat, i d'altres de no fetes, tant en el traçat urbà com en el remodelatge del Castell del Cambre, queden com a «arquitectures i espais urbans absents». En l'època de Sardà com a arquitecte municipal s'enderroca la Casa de les Olles, tocant a l'antiga casa del campaner, adossada al campanar. La dècada dels vuitanta del segle vint s'arranja l'antic mercat de les peixateries velles per recuperar la plaça porticada, definida per l'arquitectura unitària del segle XVIII, a la zona del fossar vell de Reus, i a l'inici del segle XXI es completa la descoberta de l'absis de la Prioral definida al PERI de Reus.

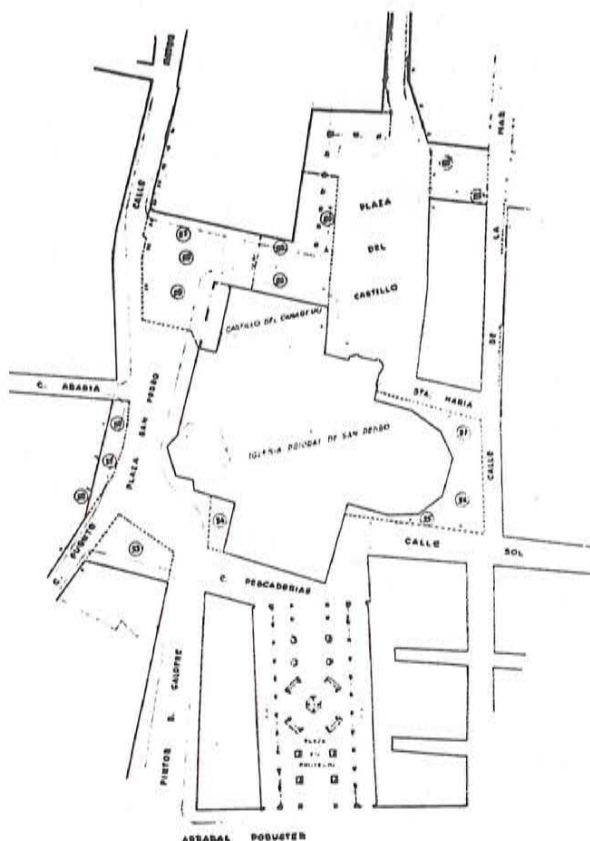
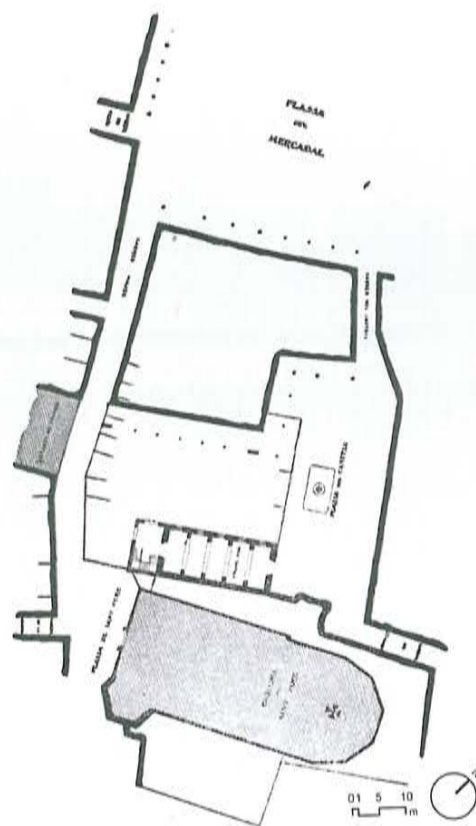

Perspectiva de Sant Pere i el Castell, segons el projecte d'Antoni Sardà

Del projecte redactat per Sardà resten com a «espais urbans absents» la connexió entre la plaça del Castell i el carrer de la Mar, l'ampliació i la nova alineació dels edificis de la plaça de Sant Pere pel costat sud i de ponent, i una redefinició de la proposta de Martorell en la connexió de la plaça del Castell i el carrer Major. Aquest nou espai té una dimensió i una escala de carrer, amb la seva banda nord sense porxos, i alinea la façana nova del Castell del Cambre amb la façana principal de la Prioral, per la banda de la plaça de Sant Pere. La manca d'una visió global i d'un estudi interdisciplinari fa que aquesta actuació manifesti uns plantejaments urbanístics definits per una visió parcial del centre històric, amb una voluntat de millorar l'habitabilitat dels edificis i la vitalitat del centre històric, en detriment de la preservació dels seus valors històrics i patrimonials.

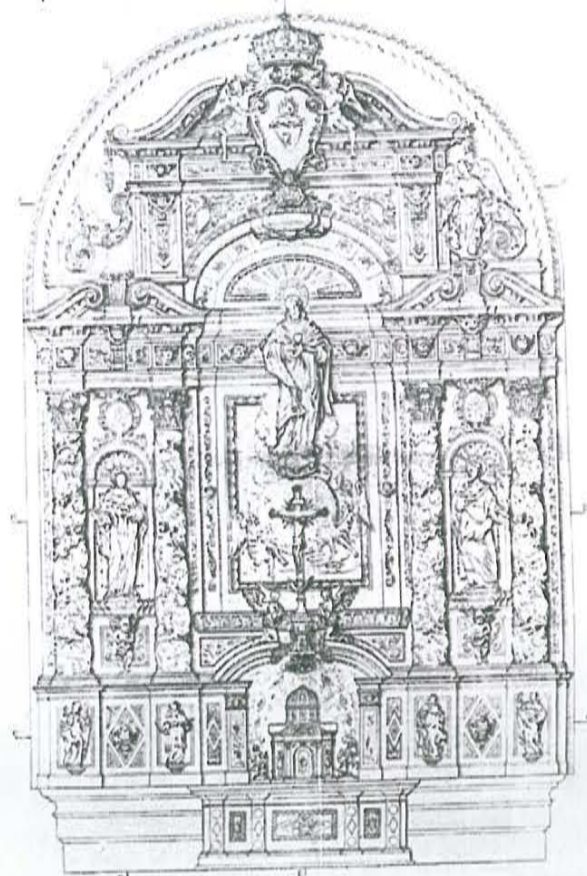
Aquesta proposta inclou la reconstrucció del Castell del Cambre amb uns criteris historicistes, seguint un suposat ordre clàssic i una composició de les noves façanes que es podria anomenar un aiguabarreig d'estils, molt usual en l'arquitectura de l'època, amb la definició de la banda de la plaça de Sant Pere amb uns suposats porxos medievals, finestres clàssiques a la primera planta i una balconada superior amb ràfec de grans dimensions al llarg de tota la façana.

En la immediata postguerra, l'arquitecte César Martinell Brunet porta a terme la restauració de la Prioral, motivada per l'espoliació i les mutilacions que l'edifici i els seus béns mobles van patir en el període de la Guerra civil. Aquesta proposta queda definida per la voluntat de recuperar els elements gòtics inicials a tota la nau, transformats per la decoració clàssica feta durant els segles XVII i XVIII, per la manca d'un estudi històric i arqueològic necessari per a la comprensió correcta de l'edifici i per la utilització d'un llenguatge clàssic en el disseny dels nous elements necessaris per al funcionament litúrgic de l'edifici. La decoració de les capelles laterals de la nau, el disseny del baldaquí de l'altar major, el retaule dedicat a Sant Pere de la capella central i els altres elements funcionals del presbiteri manifesten aquest llenguatge clàssic.

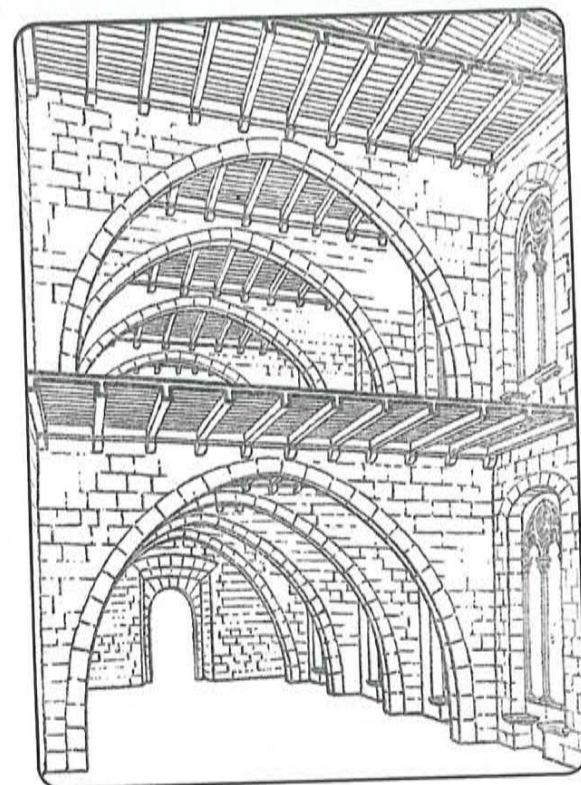

Com a estudiós i admirador de l'arquitectura del culte de l'època barroca, Martinell també dibuixa molts elements que tenen un lèxic i unes proporcions barroques, portat per una tendència historicista en la restauració del patrimoni religiós. Seguint aquest discurs, projecta el gran «retaule absent» per a la capella del Santíssim de la Prioral, omplint tot l'espai disponible del mur de la capçalera d'aquesta capella, del qual només es fa la base, l'altar i el petit sagrari, situat a la part davantera central. Aquest «retaule absent» evoca i recrea la poètica de l'objecte que mai no s'ha construït, amb una visió nova de l'espai de la capella. També exemplifica una manera molt generalitzada d'entendre la creació de l'espai sagrat, copiant estils històrics sense uns plantejaments projectuals de diàleg entre la concepció religiosa i l'art contemporani, en definitiva, entre fe i cultura.

Joan Figuerola
arquitecte

Projecte de retaule per a la capella del Santíssim Sagriment, a Sant Pere de Reus (de César Martinell)

Aspecte que oferien les sales del Castell del Cambre una vegada despullades dels actuals envans divisoris

